

УДК 371.134:614.253.5

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Ліщук І.І.,

аспірант кафедри педагогіки

Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті рефлексія професійної діяльності розкривається як система дій та операцій, що ведуть до успішного результату. Висвітлюється роль рефлексії у професійній підготовці майбутніх медичних сестер. Визначаються основні педагогічні умови та засоби, які забезпечують формування професійної рефлексії майбутніх медичних фахівців. Розкриваються переваги рефлексивно-інноваційного середовища та активних методів навчання, які сприяють успішному формуванню рефлексії у процесі навчання професійно орієнтованим дисциплінам.

Ключові слова: рефлексія, професійна рефлексія, майбутні медичні сестри, рефлексивно-інноваційне середовище, активні методи навчання, скрайбінг.

В данной статье рефлексия профессиональной деятельности раскрывается как система действий и операций, ведущих к успешному результату. Освещается роль рефлексии в профессиональной подготовке будущих медицинских сестер. Определяются основные педагогические условия и средства, обеспечивающие формирование профессиональной рефлексии будущих медицинских специалистов. Раскрываются преимущества рефлексивно-инновационной среды и активных методов обучения, способствующих успешному формированию рефлексии в процессе обучения профессионально ориентированным дисциплинам.

Ключевые слова: рефлексия, профессиональная рефлексия, будущие медицинские сестры, рефлексивно-инновационная среда, активные методы обучения, скрайбинг.

Lischuk I.I. ORGANIZATIONAL-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION THE ABILITY TO REFLECT FUTURE MEDICAL NURSES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

In this article, a reflection of professional activity is revealed as a system of actions and operations, leading to a successful outcome. It highlights the role of reflection in professional training of future nurses. Identifies the main pedagogical conditions and means for the formation of a professional reflexion of the future health care professionals. Disclosed advantages of reflective-innovative environment and active teaching methods that contribute to the successful formation of reflection in teaching professionally oriented disciplines.

Key words: reflection, professional reflection, future nurses, reflexively innovative environment, active teaching methods, scribing.

Постановка проблеми. Зважаючи на реформи, які відбуваються у сфері вищої освіти, інтенсивність розвитку та використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх царинах життя людства, беручи також до уваги сучасні вимоги ринку праці щодо конкурентоспроможності фахівців галузі охорони здоров'я, можна говорити про необхідність пошуку нових підходів у професійній підготовці майбутніх медичних сестер. Сьогодні найважливішим у наданні освітніх послуг є не лише засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних знань, а і їх розуміння та вміння ефективно застосовувати, що безпосередньо пов'язано з рефлексією. Сучасний освітній процес у закладах вищої освіти має бути організований таким чином, щоб кожен його учасник був заохочений до рефлексії щодо того, що він знає, вміє, робить та над чим розмірковує. Важливими умовами ефективності цього процесу є створення рефлексивно-іннова-

ційного середовища, впровадження активних методів навчання у підготовці майбутніх медичних сестер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти цієї проблеми висвітлені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: О.Є. Антонової, В.І. Байденко, О.С. Березюк, В.Ю. Бикова, А.О. Бізяєвої, О.О. Бодальова, Г.П. Васянович, Л.С. Виготського, С.С. Вітвицької, Г.О. Дегтяр, О.А. Дубасенюк, І.Г. Єрмакова, Л.І. Зеленської, І.О. Зимньої, І.А. Зязюна, В.А. Кан-Калика, А.В. Карпова, Є.О. Климова, В.В. Краєвського, М.І. Лазарева, Б.Ф. Ломова, М.К. Мамардашвілі, І.М. Семенова, С.О. Сисоєвої, В.І. Слободчикова, С.Ю. Степанова, А.А. Хачатрян, А.В. Хуторського, Г.П. Щедровицького та ін. Даний досвід свідчить про важливість вивчення проблеми рефлексії. Однак ефективність формування рефлексії в майбутніх медичних сестер у процесі професійної і прак-

тичної підготовки потребує досконалого вивчення.

Постановка завдання. Мета статті полягає у розкритті організаційно-педагогічних умов формування здатності до рефлексії майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальне розуміння поняття «рефлексія» полягає у здатності до самоаналізу [8, с. 518]. Рефлексія – складний психологічний феномен, який виявляється в здатності професіонала займати аналітичну позицію стосовно своєї діяльності [1, с. 68]. Професійна рефлексія – це співвіднесення себе, можливостей свого «Я» з тим, що вимагає обрана професія, у т. ч. із наявними про неї уявленнями. Вона є єдністю людського (здатність до самонавчання, аналіз причинно-наслідкових зв'язків, сумнівів, реалізації ціннісних орієнтацій, роботі над собою) та професійного (тобто застосування цієї здібності до важких умов і обставин професійного життя). Ці уявлення розвиваються і допомагають людині сформулювати отримані результати, передбачити цілі подальшої роботи, скоректувати свій професійний шлях [3]. Важливою сьогодні стає необхідність навчити здобувача вищої освіти справлятися із ситуаціями, що змінюються та є непередбачуваними [2]. Отже, рефлексію професійної діяльності можна визначити як здатність до дворівневого її усвідомлення: сукупності компонентів та засобів регуляції цієї діяльності (системи дій та операцій, що ведуть до успішного результату) [6, с. 197].

У комунальному вищому навчальному закладі «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради під час проведення навчальних занять із дисципліни «Медсестринство у внутрішній медицині» циклу професійної і практичної підготовки майбутніх медичних сестер особлива увага приділяється вибору інтерактивних методів, індивідуальних прийомів, активних форм і засобів подачі навчального матеріалу, що сприяє організації активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, забезпечує досягнення визначених дидактичних результатів. Безперечно, важливим є добір відповідних методичних розробок, використання дослідницьких методик, дидактичних матеріалів, наочних посібників, підручників із урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів вищої освіти. Також необхідним є здійснення допомоги та корекції діяльності кожного майбутнього фахівця.

Для формування здатності до рефлексії необхідною організаційно-педагогічною

умовою є позитивна мотивація здобувача вищої освіти, що сприяє особистісному та професійному зростанню. Створення сприятливої емоційної атмосфери, налагодження партнерської взаємодії на навчальних практичних заняттях та застосування професійно орієнтованих завдань, ситуаційних клінічних задач мотивує майбутніх медичних сестер рефлексувати, розкривати свій потенціал у майбутній професійній діяльності. Включення у процес формування професійної рефлексії системи спеціальних навчально-професійних завдань передбачає розвиток здатності до самоаналізу, самоконтролю та самооцінки здійснюваної діяльності.

Впровадження проблемного навчання передбачає вирішення завдань без зразка схожого алгоритму дій. Забезпечує усвідомлення знань шляхом подолання проблем, а також розвиток логічного, критичного та творчого мислення. Проблемне навчання формує у майбутніх медичних сестер такі професійні вміння: 1) самостійно визначити та формулювати проблему; 2) зібрати дані, проаналізувати їх та запропонувати методiku їх оброблення; 3) сформулювати висновки та визначити шляхи практичного застосування отриманих результатів; 4) розуміти проблему загалом та передбачити етапи її розв'язання самостійно або в колективній діяльності.

Організаційно-педагогічною умовою щодо формування здатності до рефлексії майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки є забезпечення збалансованості між індивідуальними та груповими формами навчання. Використання групових методів навчання допомагає ефективно формувати вміння проектувати, генерувати вирішення професійної задачі, навчатися професійній рефлексії, співпрацювати.

Ще однією важливою організаційно-педагогічною умовою формування рефлексії є викладання нової формації – консультування. Для такого викладача головне не лише передати інформацію (готові знання, вміння та навички), а й стимулювати студентів до самостійного навчання, самоорганізації, самоактуалізації та саморозвитку. Сучасний викладач організовує, контролює та керує процесом вивчення навчальної дисципліни із застосуванням інноваційних технологій, що сприяє постійній взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

Також за результатами дослідження визначаємо, що ефективною організаційно-педагогічною умовою є створення студентами власних демонстративних навчальних матеріалів. Це сприяє набуттю здобувачами вищої освіти самостійного

професійного досвіду, формуванню відповідальності, розкриттю творчого потенціалу.

Активно в процесі фахової підготовки майбутніх медичних сестер застосовуються мультимедійні технології, які дозволяють презентувати та більш повноцінно розкривати результати знань, демонструвати вміння та навички. Застосування новітніх технологій є ефективним методом розвитку творчих здібностей здобувачів вищої освіти, формування рефлексії та відповідальності за проект чи позитивне вирішення проблемної ситуації. Також це дає можливість формувати навички професійного спілкування, що є досить важливим у майбутній професії медичної сестри. Прекрасним прикладом демонстрування інформації є застосування в освітньому процесі скрайбінгу.

Скрайбінг (англ. «scribe» – накидати ескізи/малюнки) – новітня техніка презентації, у якій виклад інформації ілюструється відразу в реальному часі малюнками, схемами, піктограмами, графіками, діаграмами, символами, образами, ключовими словами на білій дошці (фліпчарті), інтерактивній дошці Smart Board, аркуші паперу тощо [4]. У цьому разі спостерігається ефект паралельного слідування: чуємо і бачимо одне й те ж, графічний ряд фіксується на ключових моментах та поняттях доповіді, що відображає взаємозв'язок між ними. Скрайб – презентація. Особу, що створила таку презентацію, прийнято називати скрайбером.

Винайдена новітня техніка британським художником Ендрю Парком. Спочатку скрайбінг знайшов широке застосування

у бізнес-середовищі. На Заході візуальне мислення як індустрія почало розвиватися ще в 70-х рр. минулого століття, а в Україні про скрайбінг як окрему професію почали говорити нещодавно. Одним із перших, хто почав використовувати скрайбінг як ефективний засіб візуалізації навчального матеріалу в освітньому процесі, став американський педагог Пол Богуш [7]. Прогрес в освітній веб-простір вніс скрайб Кена Робінсона, міжнародного радника з питань розвитку творчого мислення, систем освіти та інновацій [7; 9]. За К. Робінсоном, сучасна освітня програма має сприяти розвитку особистих якостей кожного здобувача освіти, а саме допитливості, творчості, критичного мислення, комунікабельності, співчуття, емпатії, самовладання, громадської свідомості, вміння співпрацювати. Саме створення сприятливих умов в освітньому процесі забезпечує підготовку гармонійної особистості, яка буде готова до викликів майбутнього, безпосередньо і в професії [9; 10].

Варто зазначити, що скрайбінг урізноманітнює заняття, зацікавлює здобувачів вищої освіти, підвищує рівень уваги аудиторії, полегшує сприйняття нового матеріалу, забезпечує ефективне засвоєння інформації, швидке запам'ятовування ключових моментів, стрімке відтворення матеріалу, підтримує постійний зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу, розвиває критичне та логічне мислення, дозволяє рефлексувати.

Скрайбінг буває «ручний» і «комп'ютерний». Ручний – класичний: голос за кадром розповідає, а рука в кадрі малює зобра-

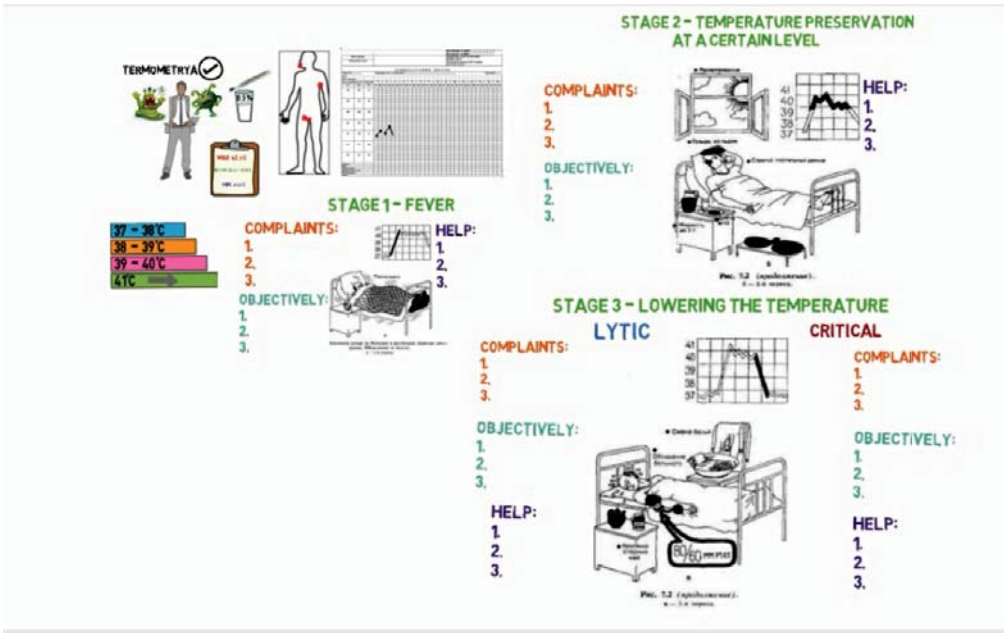

Рис. 1. Медсестринський процес при пневмоніях

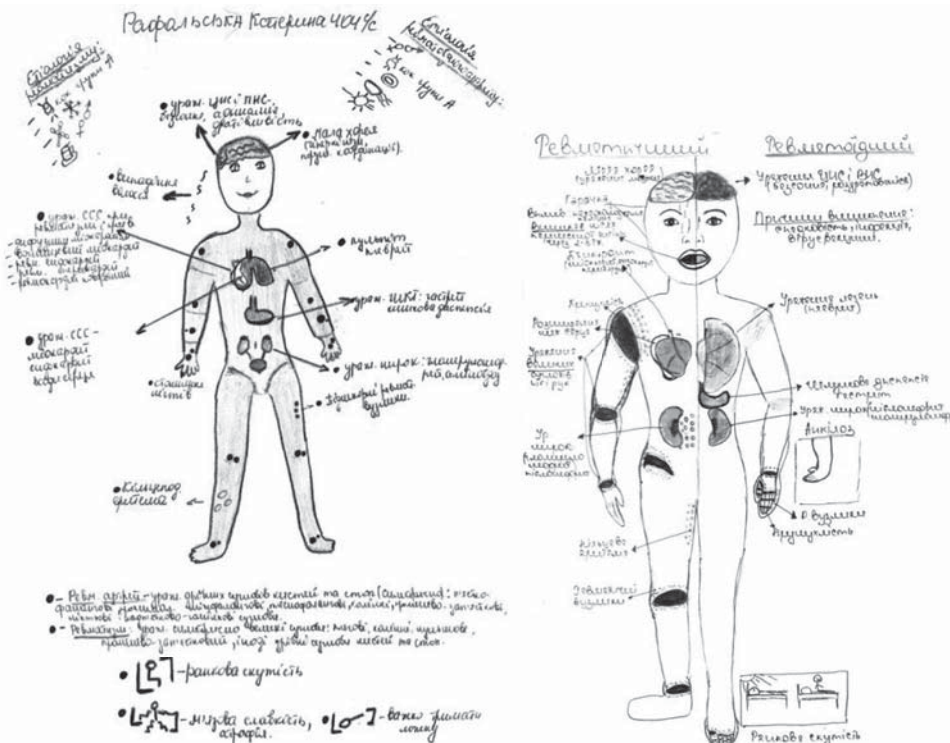

Рис. 2. Клінічні прояви ревматоїдного артриту та ревматичної хвороби

ження, що ілюструє усну розповідь. Для ручного скрайбінга використовуються, як правило, аркуші паперу або презентаційна дошка (фліпчарт), кольорові олівці, маркери, фломастери, шкільні дошки, крейда та ін. Комп'ютерний скрайбінг набагато простіший. Його можна створити за допомогою сервісів: PowToon, GoAnimate, Wideo, Moovly та програми VideoScribe [5, с. 167]. Для створення скрайбінгу необхідний доступ до мережі Інтернет, інтернет-сайтів, за допомогою яких можна створити скрайб.

Отже, головним завданням скрайбінга є ефективна візуалізація інформації, що привертає увагу слухача, сприяє кращому розумінню та засвоєнню інформації. В ідеалі, дивлячись на скрайб, особа повинна відтворити в пам'яті отриману інформацію. Саме тому в цьому процесі є важливим не те, як малювати, а що малювати (зображувати). На зразок: фрагмент комп'ютерного скрайбу з практичного заняття дисципліни «Медсестринство у внутрішній медицині», що розкриває тему «Медсестринський процес при пневмоніях», представлено на рис. 1.

На зразок: фрагмент ручного скрайбу, що відображає диференціацію клінічних проявів ревматоїдного артриту та ревматичної хвороби, представлено на рис. 2.

Тривалість відеосюжетів залежить від задуму автора, але не повинна становити більше 10 хв. Оптимальна тривалість

скрайб-презентації – 5–9 хв. Скрайбінг можна використовувати на будь-якому занятті та з будь-якої теми. За допомогою скрайбінга пояснюється новий матеріал і перевіряється засвоєний (самостійна та творча робота здобувачів вищої освіти).

Створення скрайбінгу забезпечує розкриття міждисциплінарних зв'язків та потребує володіння англійською мовою скрайбером, оскільки усі доступні сервіси та програми для створення скрайб-презентації англомовні.

Отже, застосування інтерактивних методів і засобів навчання сприяють формуванню здатності до рефлексії майбутніх медичних сестер. Заняття із застосуванням скрайбінга відповідають сучасним вимогам розвитку вищої освіти, вносять новизну, оригінальність, креативність в освітній процес.

Висновки з проведеного дослідження. На підставі всього вищезазначеного можна дійти висновку, що запропоновані нами організаційно-педагогічні умови є структурною частиною педагогічних технологій формування здатності до рефлексії майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Перспективу подальших дослідження доцільно спрямувати на наукове обґрунтування та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти моделі формування здатності до рефлексії майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бизяева А.А. Психология думающего учителя: педагогическая рефлексия. Псков: ПГПИ им. С.М. Кирова, 2004. 216 с.
2. Бобовнікова Л.О. Толерантність як фактор становлення сучасного українського суспільства. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Філософія». 2004. 261 с.
3. Желанова В.В. Використання технологій формування рефлексивної компетентності в процесі професійної підготовки. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія». 2009. Вип. 27. Вінниця: ТОВ фірма «Планер». С. 132–136.
4. ІКТ у педагогічній діяльності. URL: <http://iktvosvitprostori.blogspot.com/p/blog-page.html>.
5. Лішук І.І. Застосування скрайбінгу в підготовці майбутніх медичних сестер як ефективний засіб візуалізації навчального матеріалу. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи», Житомир, 19–20 жовтня 2017 р. / за ред. В.Й. Шатила. Житомир: Полісся, 2017. С. 167–170.
6. Марусинець М. Педагогічні умови та засоби формування професійної рефлексії майбутніх учителів початкових класів. Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12–13. С. 196–198.
7. Скрайбінг – новейшая техника презентации. II Всеукраинский скрайбінг-фест. URL: <http://ru.osvita.ua/school/scribing/51803/>.
8. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 8.
9. Робінсон К. Новый взгляд на систему образования. URL: https://www.youtube.com/watch?v=1G3Kyu_UbjQ.
10. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / переклад з англ. Львів: Літопис, 2016. 258 с.

УДК 796:371.134:379.174

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Маковецька Н.В., д. пед. н., професор,
завідувач кафедри туризму
Запорізький національний університет

Конох О.Є., к. н. з фіз. вих. і спорту,
викладач кафедри туризму
Запорізький національний університет

У статті розглядається питання можливостей застосування дистанційної форми навчання у підготовці у вищих навчальних закладах фахівців галузі туризму та готельно-ресторанної справи. Висвітлюються різні підходи до тлумачення терміна «дистанційне навчання»; визначаються окремі його характерні риси; акцентується увага на перевагах цієї форми навчання; розглядаються її організаційно-методичні моделі; з'ясовуються форми організації занять, що найчастіше використовуються у процесі дистанційного навчання; наводяться приклади окремих видів занять, які можуть бути використані у процесі дистанційного вивчення майбутніми фахівцями з туризму та готельно-ресторанної справи дисциплін циклу професійної підготовки.

Ключові слова: дистанційне навчання, організаційно-методичні моделі дистанційного навчання, форми організації занять у дистанційному навчанні, фахівці галузі туризму та готельно-ресторанної справи.

В статье рассматриваются вопросы возможности использования дистанционной формы обучения в подготовке в высших учебных заведениях специалистов в области туризма и гостинично-ресторанного дела. Освещаются разные подходы к толкованию термина «дистанционное обучение»; определяются отдельные его характерные черты; акцентируется внимание на преимуществах этой формы обучения; рассматриваются ее организационно-методические модели; описываются формы организации занятий, которые наиболее часто используются в процессе дистанционного обучения; приводятся примеры отдельных видов занятий, которые могут быть использованы в процессе дистанционного изучения будущими специалистами по туризму и гостинично-ресторанному делу дисциплин цикла профессиональной подготовки.

Ключевые слова: дистанционное обучение, организационно-методические модели дистанционного обучения, формы организации занятий при дистанционном обучении, специалисты в области туризма и гостинично-ресторанного дела.